

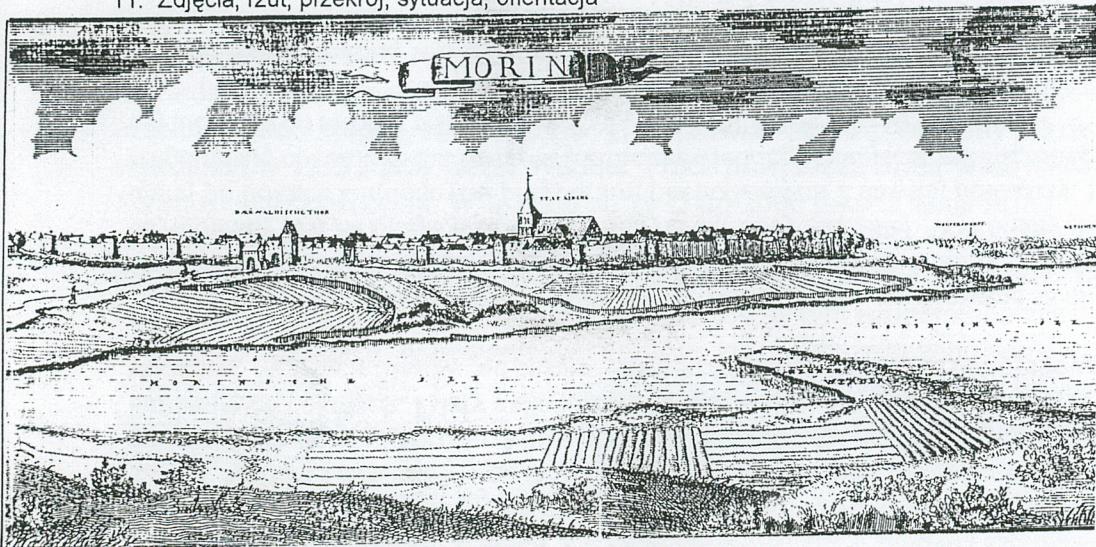
1. Obiekt

FORTYFIKACJE MIEJSKIE - MURY OBRONNE

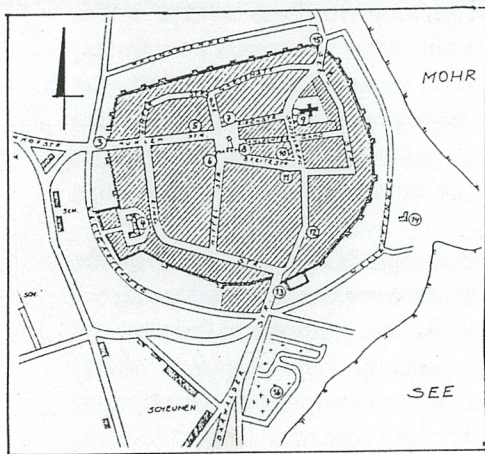
2. Czas powstania
XIV-XV w

3. Miejscowość
MORYŃ

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

Widok miasta i murów wg. ryciny Petzolda z 1710 r.

Plan miasta i murów obronnych

Wjazd do miasta od strony południowej

4. Adres

Moryń, 74-503 Moryń

nr hipoteczny .....

5. Przynależność administracyjna

województwo Zachodniopomorskie

gmina Moryń, pow. Gryfino

6. Poprzednie nazwy miejscowości
Mohrin

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo Szczecińskie

gmina Moryń

8. Właściciel i jego adres

Urząd Miasta i Gminy w Moryniu Pl.
Wolności 1, 74-503 Moryń

9. Użytkownik i jego adres

Urząd Miasta i Gminy w Moryniu Pl.
Wolności 1, 74-503 Moryń

10. Rejestr zabytków

Nr 762 data 31.05.1974 r

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Sytuacja. Mury otaczają cały obwód średniowiecznego miasta, poza 100 metrowej długości odcinkiem po południowo zachodniej stronie, w miejscu gdzie usytuowany jest Dom Opieki dla Dzieci. Na północ od tego Domu, u wylotu ulicy Żeromskiego usytuowany jest wjazd do miasta. Drugi wjazd usytuowany jest w południowym odcinku murów na wprost ulicy Szkolnej. W północno wschodnim narożniku murów znajduje się trzeci przejazd usytuowany na miejscu dawnej furty Wodnej. Ponadto we wschodnim odcinku murów znajduje się jedna furta zakończona łukiem półkolistym.

Materiał i konstrukcja. Mury na całej długości zbudowane są z kamieni granitowych, otoczaków o zróżnicowanych wielkościach układanych w warstwach o 70 cm wysokości. Pomiędzy warstwami występuje rodzaj spoin z małych okrzesków kamiennych. Kamienie łączone są zaprawą glinianą wapienną, zastąpioną w wielu miejscach zaprawą betonową. Wysokość murów jest zróżnicowana sięgająca od 4,5 do 2,5 m. Najwyższą wysokość mają mury po stronie zachodniej i północnej, przy czym po stronie wewnętrznej są z reguły niższe, co spowodowane jest wyższym poziomem terenu zasiedlonego wewnątrz miasta. Korona wyrównana jest na płasko, różnice wysokości rozwiązane są prostymi uskokami. Korona murów zabezpieczona betonową szlichtą z lekkim zagłębieniem w połowie szerokości. Woda opadowa z zagłębienia odprowadzana jest poza lico murów plastikowymi rurkami. Szerokość murów wynosi od 90 do 1,20 m. Korona i lico murów po stronie północno wschodniej i częściowo po południowo zachodniej porośnięte są winną latoroślą. Mury przy przejazdach zakończone są ceglanyimi filarami posadowionymi na kamiennych cokołach. Filary zakończone są gzymsami attykowymi, a przykryte są ceglanyimi tynkowanymi stożkami. W licach filarów od strony zewnętrznej usytuowane są ostrołukowe blendy.

Dwa główne wjazdy do miasta, wykute na szerokość jezdni, usytuowane są na miejscu dawnych bram. Po stronie zachodniej do filarów przejazdu przylegają bezpośrednio domy mieszkalne. Trzeci przejazd usytuowany jest na miejscu furty Wodnej, na osi ulicy Szkolnej. Wykonany jest w formie odcinkowej arkady ujętej po bokach kamiennymi przyporami pochodzącymi z dawnej półbaszty. Ponadto w pierścieniu murów znajduje się obecnie jedna furta, w formie niewielkiego przejścia zakończonego łukiem odcinkowym, usytuowana po stronie wschodniej.

W pierścieniu murów, w nierównych odstępach, od 25,00 - 40,00 m, usytuowanych jest 27 prostokątnych półbaszt o wysokości równej z koroną murów. Szerokość półbaszt jest zróżnicowana i wynosi od 5,25 do 6,10 m. Wszystkie wystają poza zewnętrzne lico murów na głębokość od 1,75 do 2,10 m. Od strony wewnętrznej mury półbaszt zlicowane są z pierścieniem murów. Ponadto w trzech miejscach po dawnych półbasztach pozostały tylko ślady w formie zewnętrznych przypór, podczas gdy ich lico przesunięte zostało do linii przebiegu murów. Na licu murów półbaszt od strony wewnętrznej brak jest śladów podziałów stropowych.

C.d. załącznik nr 1

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

Mury obronne Morynia, będące jednym z elementów średniowiecznych fortyfikacji miejskich rozpoczęto budować na przełomie XIII/XIV w., przy czym proces budowy przesunął się w głąb XIV stulecia. Rozpoczęcie budowy fortyfikacji wiązało z nadaniem istniejącej tu wcześniej osadzie praw miejskich. Przywilej lokacyjny nie zachował się, lecz przyjmuje się iż status miasta otrzymał Moryń na przełomie XIII i XIV w. W dokumencie z 1306 r. Moryń figuruje już jako miasto "civitas". Prawa miejskie otrzymał Moryń z rąk margrabiego brandenburskiego Ottona z dynastii askańskiej. Wzniesione w ciągu XIV stulecia fortyfikacje składały się z pierścienia kamiennych murów z dwoma bramami, furta wodną i 32 półbasztami oraz z wałów ziemnych i fos. Wysokość murów sięgała 7,00 m., a szerokość sięgała 1,20 m. Ówczesne zwieńczenie murów jest nie znane. W 1433 r. w czasie najazdu husytów, mury zostały częściowo zniszczone. Około 1442 r. podjęto ich odbudowę i rozbudowę. W tym czasie przed oboma bramami: Młyńską po stronie zach. i Mieszkowicką po poł. - wsch. powstały przedbramia złożone z mostów przerzuconych nad fosą i bram przednich. Widok bramy i przedbramia Bramy Mieszkowickiej znany jest z ryciny Petzolda z ok. 1710 r. W 1755 r. przedbramia zostały rozebrane, a fosy częściowo zasypane. Na miejscu dawnych fos powstały ogrody mieszczące. W 1819 r. zniwelowano częściowo wały, a na ich miejscu w 2 poł. XIX w. wytyczono aleję spacerową obsadzając ją drzewami. W 1870 r. rozebrano obie bramy w pierścieniu murów i poszerzono furta wodną. W tym czasie rozebrano też 100 m murów po stronie zach., budując w tym miejscu Dom Opieki dla dzieci. W okresie międzywojennym wyrównano koronę murów zabezpieczając ją betonową warstwą. W tym stanie fortyfikacje przetrwały do chwili obecnej. Mury gotyckie.

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne Mury obronne	17. Użytkowanie obecne
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</p> <p>W okresie powojennym aż do lat dziewięćdziesiątych przy murach nie prowadzono żadnych prac. W 1992 r wyremontowano 470 m bieżących murów po stronie zachodniej i północnej. Mury oczyszczono z krzewów, uzupełniono ubytki w licu i przemurowano koronę, zabezpieczając ją betonowa warstwą. Podobny zakres prac wykonano w 1993 r przy furcie Wodnej. Prace prowadziła firma Władysława Serafińskiego z Morynia. W okresie od 1995 do 2000 roku ta sama firma przeprowadziła remont kolejnych odcinków murów po stronie wschodniej i pld.wsch.wykonując prace na podobnej zasadzie jak po stronie północnej. W sumie wyremontowano około 1000 m bieżących murów, w tym uzupełniono znaczne ubytki w trzech półbasztach, w licu murów i koronie, którą zabezpieczono warstwą betonu z odprowadzeniem wody. Prace finansowane były przez Urząd Miejski w Moryniu i Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie. Przebieg prac za lata 1995-2000 odnotowano w sprawozdaniach rocznych, oprac. przez K. Kalitę Skwirzyńską. Sprawozdania w zbiorach WO/SOZ w Szczecinie.</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Wyremontowane odcinki murów znajdują się w dobrym stanie technicznym, z tym, że korona murów ponownie zarasta trawą. Odcinki po stronie południowej i pld. zach. mają nierówną koronę i ubytki w licu. W podobnym stanie znajdują się również krótki odcinek na zachód od furty Wodnej. Tu korona i lico murów są silnie zarośnięte winną latoroślą i krzewami. W najgorszym stanie, z pęknięciami i dużymi ubytkami korony, znajduje się odcinek po wschodniej stronie przejazdu południowego. Dostęp do murów na tym odcinku jest utrudniony z uwagi na wyгородzenie parceli po stronie wewnętrznej oraz silne zarośnięcie terenu po stronie zewnętrznej. Na tym odcinku po stronie zewnętrznej do murów przylega teren cmentarza żydowskiego, silnie zarośniętego. W licu filarów przejazdu południowego występują ubytki cegieł i gzymsów.</p>	
		<p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Zaleca się kontynuację prac prowadzonych na podobnej zasadzie jak do tej pory. Zaleca się wycięcie drzew rosnących w bezpośrednim sąsiedztwie murów tak po stronie wewnętrznej jak i zewnętrznej. Wskazane jest uporządkowanie terenu po stronie wschodniej i pozostawienie tego terenu w formie skarpy z trawnikami. W alei spacerowej proponuje się dosadzenie drzew w miejscach ubytków.</p>	

Nr inw. 419 C/2001

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

24. Uwagi różne

Nr neg. 43.895 - 43.915

25. Opracował

tekst Mgr. Kazimiera Kalita Skwirzyńska, 07.2001r
imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki Przerys z archiwalnych planów miasta, K. Kalita Skwirzyńska
07.2001r
imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr. Mgr. Kazimiera Kalita Skwirzyńska, 07.2001 r.
imię, nazwisko, data, podpis

22. Biblioteka

H. Berghaus, Landbuch der Mark Brandenburg, Brandenburg, Bd. III,
1856r s. 401
Die Bau und Kunstdenkmäler der Provinz Brandenburg, Th. 2 Bd. VII 1928
r, s. 204
K. Kalita Skwirzyńska, M. Opęchowski, T. Wolender, Moryń, Szczecin
1997 r. s. 30-31
E. Lukas, Mury obronne województwa szczecińskiego, Szczecin 1967,
(maszynopis WO/SOZ w Szczecinie)

miejsce przechowywania negatywów

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIE

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

Widok murów od strony południowej wg. ryc. Petzolda z 1710 r. Repr.
Die Bau und Kunstdenkmäler... op. cit. s. 202
Foto murów z 1967r. Neg. arch. w zbiorach ROSIOŚK w Szczecinie

27. Załączniki

1. Miejscowość MORYŃ	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) Mury obronne	3. Zawartość wkladki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) c.d.p.13, rys. foto
-------------------------	--	---

C.d. p.13

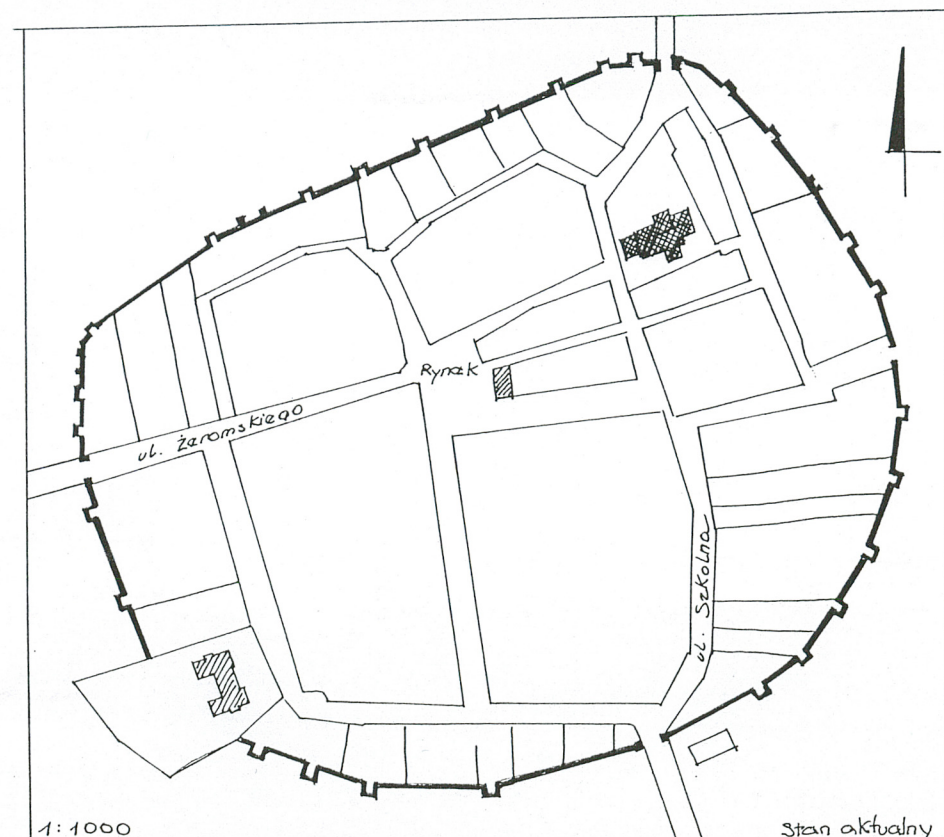
Otoczenie. Do murów na prawie całym ich obwodzie od strony miasta przylegają ogrody stanowiące części na ogół prywatnych parceli. W ich obręb włączono również biegnącą tu pierwotnie uliczkę przymurną. Pierwotny poziom uliczki jest nieczytelny z uwagi na podniesiony poziom terenu. Na kilku parcelach po stronie południowej i zachodniej do murów przylegają budynki gospodarcze. Po stronie zewnętrznej, od południa, zachodu i północy do murów przylegają ogrody założone na miejscu dawnej fosy. Ogrody nie są ogrodzone, dzięki czemu istnieje możliwość dostępu do murów. Na terenie dawnej fosy tylko w dwóch miejscach stoją budynki; przy Domu Opieki, oraz po prawej stronie przejazdu południowego. W tym ostatnim miejscu usytuowany jest dom mieszkalny-dawna synagoga, w pobliżu której znajduje też pozostałość po cmentarzu żydowskim, przyległym do murów. Teren przyległy do murów po stronie wschodniej pozostaje niezagospodarowany, porośnięty drzewami, krzewami i trawą. Poza linią ogrodów, na miejscu dawnych wałów biegnie droga, która po stronie wschodniej, południowej i zachodniej obsadzona jest szpalerami lip i akacji.

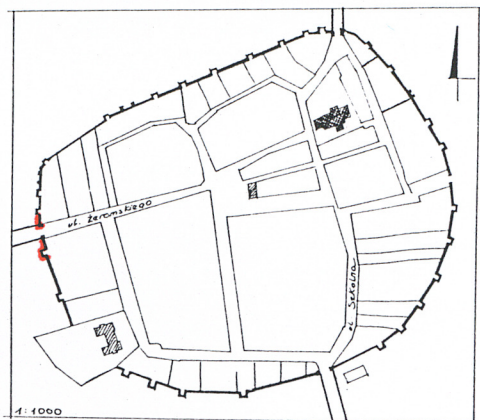
Widok na aleję lipową
po stronie południowej

Wkładkę założył: mgr. Kazimiera Kalita Skwirzyńska, 07 2001
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: W O/SOZ w Szczecinie

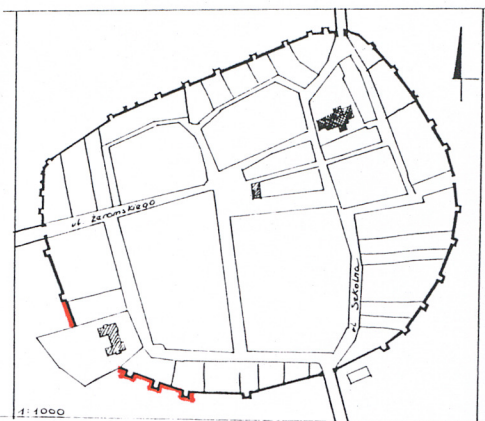
Zachodni odcinek murów po stronie zewnętrznej

1. Miejscowość
MORYŃ

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
Mury obronne

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
foto

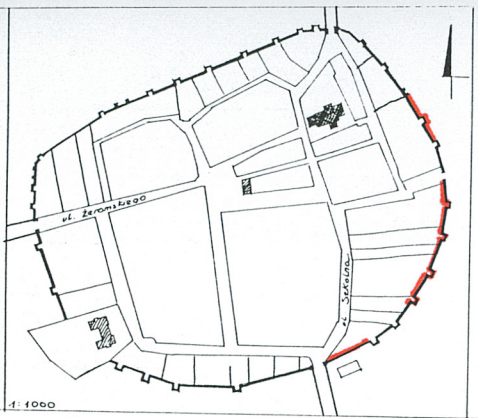

Wkładkę założył: mgr. Kazimiera Kalita Skwirzyńska, 07 2001
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: W O/SOZ w Szczecinie

Odcinek południowo zachodni od Domu Opieki do przejazdu południowego

Odcinek południowo wschodni od przejazdu południowego do wysokości fary miejskiej

1. Miejscowość
MORYŃ

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
Mury obronne

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
foto

Furta Wodna od strony wewnętrznej

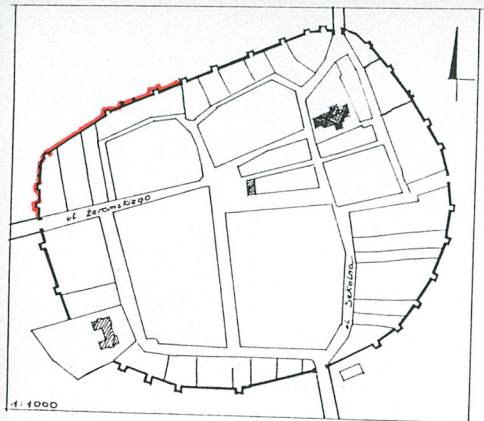
Wkładkę założył: mgr. Kazimiera Kalita Skwirzyńska, 07 2001
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: W O/SOZ w Szczecinie

Odcinek północno wschodni, od furty Wodnej w kierunku zachodnim

Odcinek północny i północno zachodni